

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Miljøpolitiske utfordringer i utmarkskommunene

Statssekretær Heidi Sørensen
Miljøverndepartementet

Landsmøte i Utmarkskommunenes sammenslutning
Stjørdal, 15. april 2010

Foto: John Bjørne Jordahl

Felles målsetting om å sikre en gode forvaltning av utmarka. Derfor er det viktig med et godt samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Utmarkskommunens sammenslutning (USS).

Vi står overfor felles utfordringer knyttet til artsforvaltningen, særlig rovviltforvaltningen, motorferdsel i utmark og arealforvaltning, både innenfor og utenfor verneområdene.

Den nye naturmangfoldloven er et av de viktigste virkemidlene for å løse utfordringene vi står overfor innen naturforvaltning.

22 av 33 nasjonalparker ligger i USS kommuner. Innføring av lokal forvaltning av verneområdene er derfor en viktig reform, som vil bidra til lokal forankring og styrket forvaltning av verneområdene. 60 av USS-kommunene har fått tilbud om å delta i lokal forvaltning av de store verneområdene

Hva truer naturmangfoldet?

Arealbruk

Foto: © Sigmund Kravel-Velle / Samfoto

Forurensning

Foto: Marianne Gjorv

Klimaendringer

Foto: Svetek

Fremmede organismer

Foto: Tone Solhaug

Overhøsting

Foto: Marianne Gjorv

2

Arealbruk er den desidert største trussel mot naturens mangfold.

Forurensning og **overhøsting** er også trusler mot naturmangfoldet.

Fremmede arter er en stor og voksende trussel mot naturmangfoldet.

Klimaendringer vil i tiden fremover bli en stadig større trussel mot mangfoldet i naturen.

Historisk tilbakeblikk

Foto: Ola Glesne

1910-loven: Fredet naturminne i Ullevål haveby

Foto: Bård Løken ©NN, Samfoto

1954-loven: Nasjonalparker. Rondane (1962)

Foto: ©Ove Bergersen /NN/Samfoto

1970-loven: Systematisk og moderne. Fredning av klippeblåvingen

Foto: Statens naturoppsyn

2009: Naturmangfoldloven. Bruk og vern

3

To hovedretninger i forvaltningen av natur:

- Ta vare på gården og tilhørende områder og overlate den til neste generasjon i minst like god stand som da du selv overtok
- Sikre gården og dens verdier gjennom statlige vedtak om fredning/vern.

1910-loven: vern av enkeltobjekter og mindre områder. Bilde: Vernet eik (naturminne) i Ullevål Haveby i Oslo. Eika er sannsynligvis 2-300 år gammel.

1954-loven: I tillegg til vern av arter og mindre områder, åpner loven for vern av nasjonalparker. Bildet viser Rondane nasjonalpark, som er vår første nasjonalpark (1962). Og i 1970 ble jeg født ...

1970-loven: ... Og da fikk vi selvfølgelig en ny og meget moderne naturvernlov! En mer systematisert og moderne vernelov, med formål, vernekategorier, vilkår for vern og rettsvirkninger. Bilde viser en klippeblåvinge. Den ble fredet i 2008.

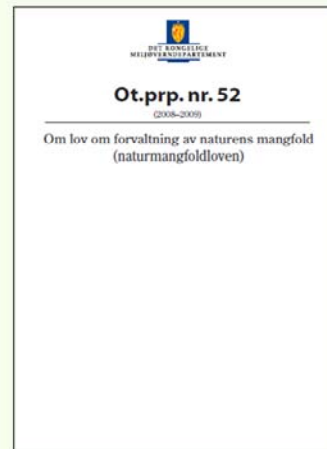
2009-loven: En lov som har mål, prinsipper og regler for bærekraftig bruk og vern av norsk natur. Bilde viser dugnad med slåttonn for å hindre gjengroing.

Klimaendringene krever at vi gjør naturen mer robust!

På mange måter forener naturmangfoldloven de to hovedtradisjonene i utviklingen av den norske miljøtenkingen. Dette er en lov for bærekraftig bruk og vern av natur.

Naturmangfoldloven

- Kapittel I Formål og virkeområde
- Kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk
- Kapittel III Artsforvaltning
- Kapittel IV Fremmede organismer
- **Kapittel V Områdevern**
- Kapittel VI Utvalgte naturtyper
- Kapittel VII Tilgang til genetisk materiale
- Kapittel VIII Myndigheter etter loven, tilsyn
- Kapittel IX Håndheving og sanksjoner
- Kapittel X Avsluttende bestemmelser

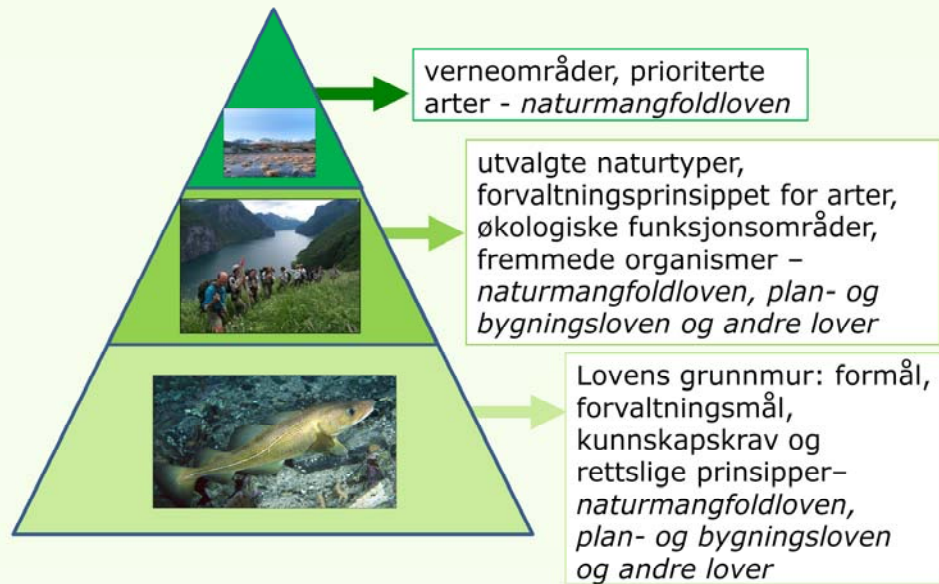
4

Den nye loven samler alle mål og prinsipper i en lov, framfor å legge disse inn i minst 36 sentrale areallover.

Loven består av ti kapitler og 77 paragrafer, samt 15 endringer i andre lover.

Den gamle naturvernloven har fått plass i ett kapittel; kap V om områdevernet [animert inn rød ring].

Naturmangfoldlovens hovedgrep

5

Kilde: Miljøverndepartementet

Verneområder og prioriterte arter. Det mest verdifulle – indrefiléten av norsk natur.

Mellomsjiktet – natur som krever spesielle hensyn.

Utvalgte naturtyper, der man må sikre arter gjennom bærekraftig bruk (høsting og fangst) og der noe truer natur (fremmede organismer).

Grunnmuren. Formål, forvaltningsmål og prinsipper.

Bildet: utbygging av vei for nye hyttefelter i fjellskog på Vaset i Valdres.

Føre - var-prinsippet

Ved behandling av søknad om tiltak.

Økosystemtilnærming og samlet belastning

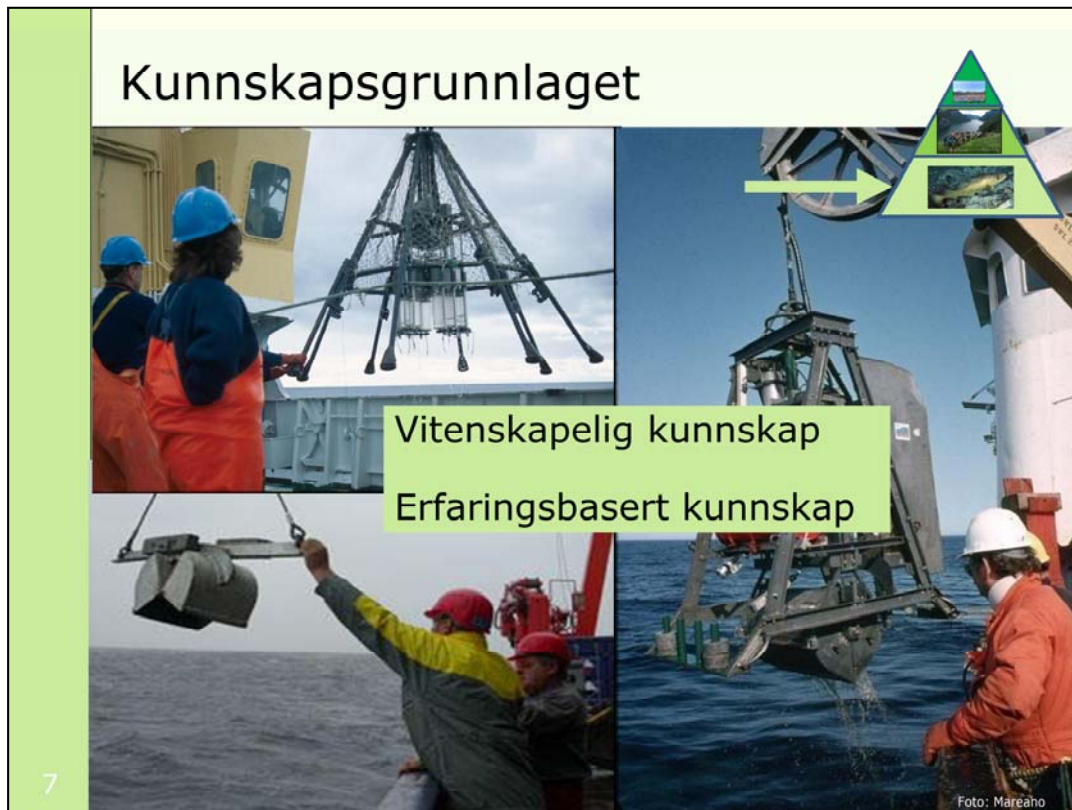
En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

Prinsippet om kostnadsdekning

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver.

Alle beslutninger som berører natur skal synliggjøre hvordan prinsippene er vurdert.

Kommunene må synliggjøre hvordan prinsippene er brukt i egne vedtak blant annet etter plan- og bygningsloven, skogloven og jordloven.

Bildet: innhenting av kunnskap om havet i forskningsprogrammet Mareano.

Kunnskapskravet er en del av lovens grunnmur:
Vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap

Kommunen må basere sine vedtak knyttet til natur på kunnskap.

Artsforvaltning

Dokumentasjon

Høstingsverdig
overskudd

Økosystembasert

Artens betydning
for næring og
rekreasjon

Høstingstradisjoner

8

Foto: Fylkesmannen i Telemark

Hovedtyngden av forvaltningen av de jaktbare viltartene og innlandsfisk ligger hos rettighetshaver og/eller kommunen.

Prinsipper og kriterier i naturmangfoldloven, vedtakshjemmel for å åpne for høsting i viltloven eller lakse- og innlandsfiskloven.

Best tilgjengelig dokumentasjon: Myndighetene må skaffe seg en oversikt over eksisterende data og sammenstille og bruke disse på en faglig forsvarlig måte. Også informasjon som fremkommer gjennom rapporteringer og erfaringsbasert kunnskap hos blant annet organisasjoner som Norges Jeger- og fiskerforbund skal kunne brukes som dokumentasjon, alene eller sammen med forskningsbasert kunnskap.

Høstingsverdig overskudd: Det vil bl.a. si at arten kan utvikle seg innenfor sikre biologiske rammer. Her vil bl.a. den enkelte arts følsomhet for miljøendringer og høstingspress inngå i vurderingsgrunnlaget sammen med biologiske faktorer som reproduksjonsevne, konkurranse, predasjon, næringstilgang osv.

Artens betydning for næring og rekreasjon, høstingstradisjoner: Innenfor en slik ramme kan det imidlertid også vektlegges sosiale, kulturelle og økonomiske forhold, herunder artens betydning for næring eller rekreasjon og høstingstradisjon i vedkommende område.

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvilke viltarter som kan være gjenstand for jakt.

Villrein – et internasjonalt ansvar

Kartet viser hvordan villreinens leveområder er knyttet til de inngrepsfrie områdene i Sør-Norge.

Postkortaksjonen: Dovre kommune fikk ansvar for villrein, som Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på.

Villreinen er selve "urdyret" vårt, og er viktig både biologisk og historisk/kulturelt. Villreinen la selve grunnlaget for de første menneskene som innvandret til Norge.

Reinen følger fortsatt gamle trekk som veidefolket visste å utnytte i sine sinnrike fangstsystemer. Villreinen er sårbar overfor inngrep i leveområdene og forstyrrelser.

Villreinens sentrale plass i norsk fjellfauna skal sikres. Regionale planer for villreinfjellene skal forene lokale mål om næringsutvikling med nasjonale mål om sikring av villreinens leveområder.

Regionale planer er under utarbeidelse for Setesdalsheiene, Hardangervidda Rondane/Sølnkletten og Dovrefjellområdet. Det vil også bli utarbeidet regionale planer for Nordfjella, Ottadalsområdet og Forollhogna.

Flere av utmarkskommunene har et stort ansvar for å bidra til sikring av villreinens leveområder.

Hjort– en viktig viltressurs

Bestanden av hjort i Norge er større enn noensinne, og denne arten øker fortsatt i både antall og utbredelse.

Veksten i bestanden er ikke blitt stanset av de siste årenes stadig nye rekorder i antall felte hjort. I 2008 og 2009 er det felt flere hjort enn elg her i landet, - nær 38 000 hjort ble felt sist høst.

Hjorten representerer dermed en viktig viltressurs. Den store økningen i hjortebestanden gir gode muligheter for økt verdiskaping lokalt og regionalt. Økningen innebærer også utfordringer, som myndighetene og organisasjonene må ta tak i.

Direktoratet for naturforvaltning har for kort tid siden lagt fram en ny strategi for forvaltning av hjort, elg, villrein og rådyr. Som svar på utfordringene, fokuserer strategien blant annet på utvikling og sikring av kompetanse på lokalt og regionalt nivå, økt rekruttering av jegere og tiltak for færre viltpåkjørslar.

Hvorfor rovdyr i norsk natur?

Egenverdi
Opplevelsesverdi
Nytteverdi

Soria Moria II-erklæringen:
Videreføring av todelt målsetting om
levedyktige rovviltbestander og
jordbruksdrift basert på beitebruk

11
Foto: Lars Gangås

Nytteverdi – opplevelsesverdi - egenverdi

Etikk - valgmuligheter og opplevelsesverdier for kommende generasjoner – artenes egenverdi

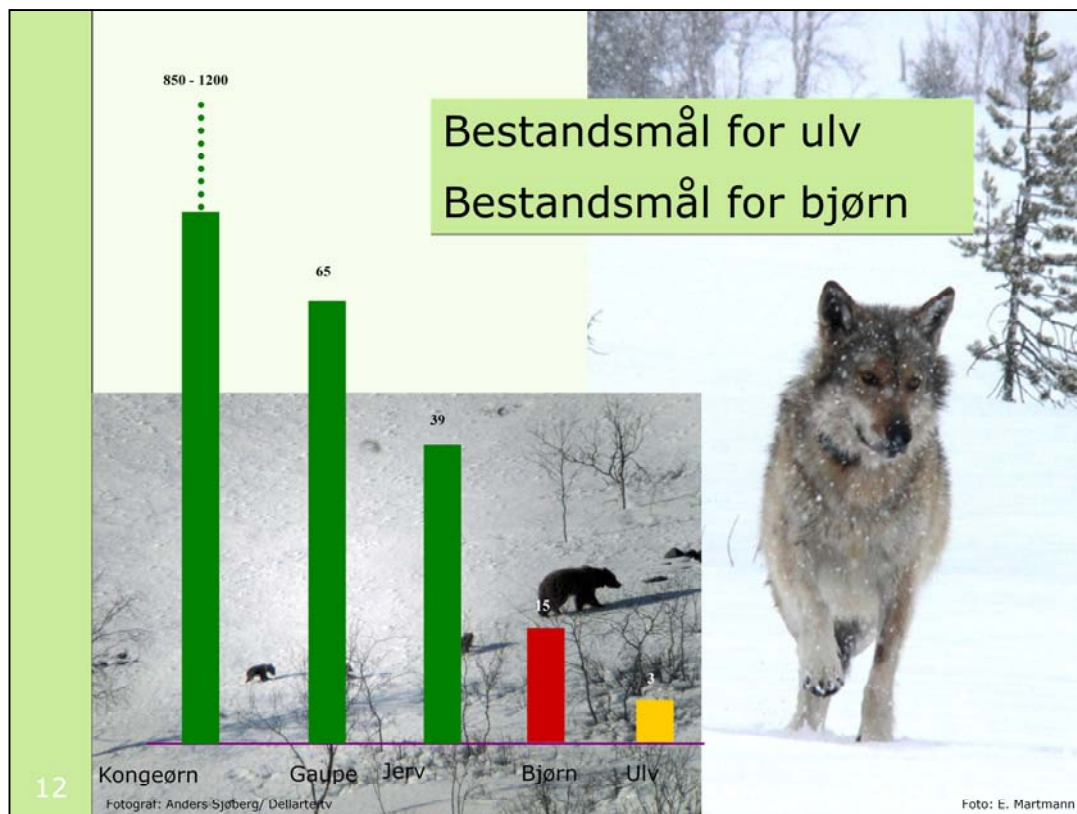
Vi baserer vår eksistens på de tjenestene som naturen gir – vårt verdigrunnlag

Rovdyrs økologiske funksjoner:

- Evolusjonært viktig i næringskjedene. Samspillet mellom artene har gitt oss den naturen vi har i dag
- Evig kappløp mellom rovdyr og byttedyr som også er viktig for byttedyras evolusjon/utvikling
- Kadaver viktig for mange arter

Vi ønsker oss ikke en natur hvor mennesket er eneste predator.

At vi har en art som jerv i den norske fjellheimen er et kvalitetsstempel på norsk natur!

Samarbeide med Sverige om fordeling av grenseulv. Ny vurdering av bestandsmål.

Fullføre ny bestandsregistrering og utredning av modell for beregning av antall ynglinger av bjørn. Ny vurdering bestandsmål.

I prosessen med nye bestandsmål, er jeg opptatt av at best mulig tilgjengelig kunnskap legges til grunn i de vurderingene som skal bli gjort.

For eksempel er det viktig å se på genetiske utfordringer i ulvebestanden. Vi må også sette oss inn i den nye rovviltpolitikken i Sverige (behandlet 21. oktober 2009) og ta med oss dette inn i videre vurderinger.

Regjeringen vil innen utgangen av 2010 invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn.

Årlig DNA-registrering på bjørn og jerv Ny modell for beregning av ynglinger

Vi skal styrke bestandsregistrering av rovdyr ytterligere, blant annet årlig DNA-registrering av bjørn og jerv i hele landet.

Sentralt i det videre arbeidet står også utviklingen av ny modell for å vurdere antall årlige ynglinger av bjørn. Dette arbeidet skal etter planen ferdigstilles 26.04.10, og vil være et viktig element i vurderingen av nytt bestandsmål for bjørn.

Bildet viser postkassene på Svanhovd miljøstasjon i Pasvik i Finnmark. En av de grønne kassene er for innsamling av bjørnemøkk [animert inn pil]. Både lokalbefolkning og soldater fra grensestasjonen er aktive med å levere prøver de har funnet.

Vi skal også se på mulige forbedringer med tanke på økt lokal deltagelse. Involvering i DNA-innsamling kan være et slikt eksempel. Videre jobbes det blant annet med å se på løsninger for egen publikumsdatabase á la artsobservasjoner.no, hvor folk kan melde inn det de ser og finner av arter i naturen.

I mai 2009 vandret en av valpene fra Galvenreviret – kalt "Galventispa" - inn i Norge.

Ulven gjorde stor skade på sau i prioriterte beiteområder i løpet av sommeren, men oppholdt seg også deler av tiden innenfor det prioriterte yngleområdet for ulv.

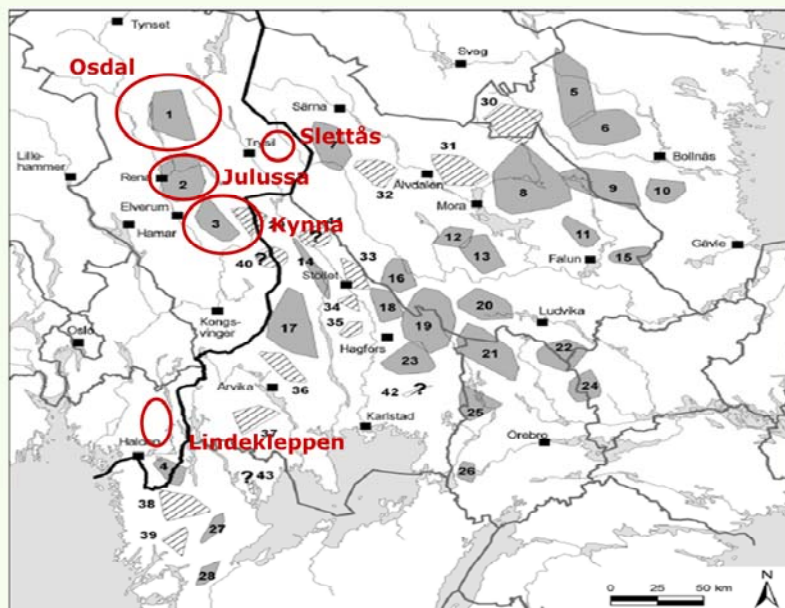
Tiltak for å redusere skadene på sau måtte iverksettes. Grunnet ulvens genetiske verdi, ble skremming forsøkt i første omgang (11. og 16. juni), men ulven var engstelig for å krysse barrierene mot øst og ble værende.

Det ble så iverksatt et flytteforsøk på barmark, men det lyktes først den 10. mars. Ulven ble flyttet nær svenskegrensa, og har i ettertid oppholdt seg delvis i Sverige og delvis i Norge. Per 7. april var hun på norsk side (se kartet).

Når det gjelder ulv, har vi med dagens bestandssituasjon i Skandinavia spesielle genetiske utfordringer for å lykkes med å ivareta ulven på lengre sikt. Bestanden er grunnlagt på få individer og ikke stor nok til å klare seg uten jevnlig innvandring og etablering av finsk/russiske ulver.

Det er fortsatt en relativt liten bestand vi forvalter. Jeg mener derfor det er viktig å ha en mest mulig omforent holdning med Sverige om hvordan vi skal forholde oss til forvaltningen av genetisk spesielt viktige individer i tiden fremover.

Ulvrevirer i Norge og Sverige.

Kilde: Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt

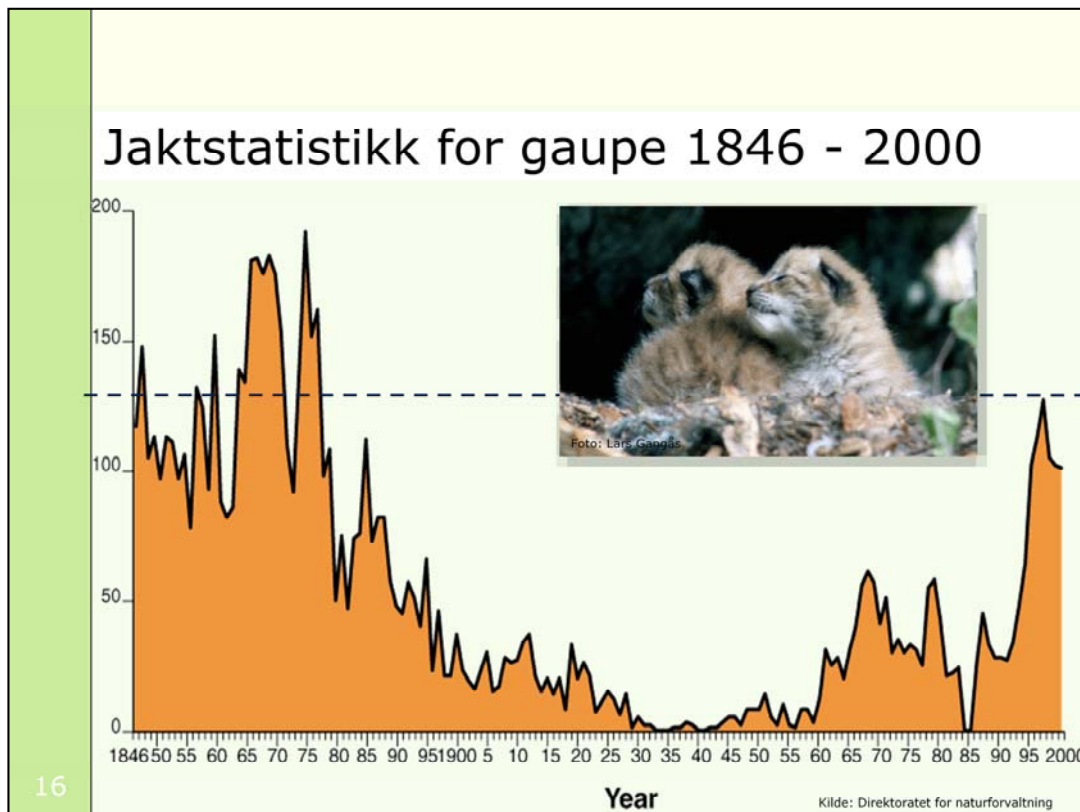
15

Vi ønsker en dialog med Sverige om fordeling av grenseulv og å finne en løsning begge land kan bli enige om.

Det blir viktig for oss å ha denne dialogen før vi vurderer nytt bestandsmål.

I Sverige ble rovviltpolitikken behandlet på nytt i 2009. Dette må vi ta med oss inn i videre vurderinger.

Kartet er hentet fra statusrapport om ulv vinteren 2008/2009 fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt. Det viser utstrekningen av skandinaviske ulvrevir. De mørke feltene viser utbredelse av ulveflokker, og lys skravering viser revirmerkede ulvepar. Foreløpig statusrapport vinteren 2009/2010, tyder på noen endringer, men vinterens overvåking er ikke endelig konkludert av overvåkingsprogrammet.

Gaupe: I 1980 ble ordningen med helårsjakt og statlig skuddpremie avviklet. I 1992 ble gaupa fredet i Sør-Norge inntil kvotejakten ble innført i 1994.

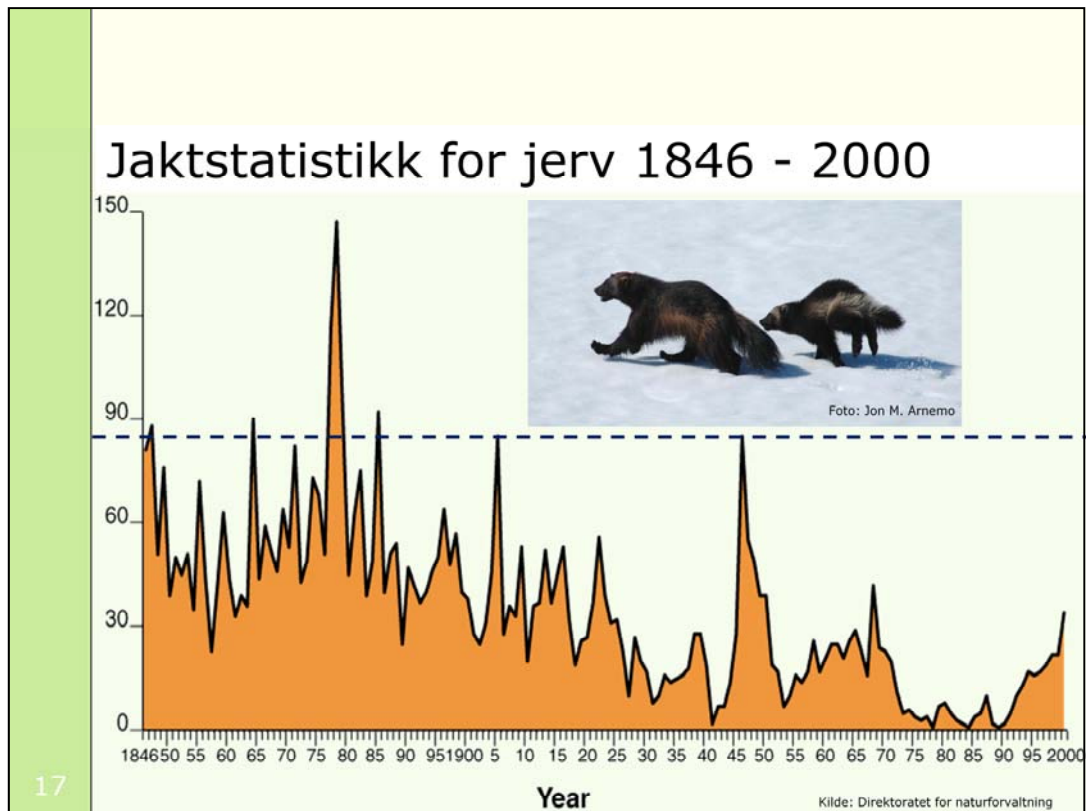
Gaupe fredet i 1928, 1986 og 1991 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av gaupe er illustrert med en striplet linje (ca korrekt plassert).

Tallene for de siste kalenderårs avgang av gaupe er følgende:

År	Gaupe
2010	136 (foreløpig)
2009	126
2008	118
2007	83
2006	67
2005	57
2004	45

Jerv: Skuddpremie opphørte i forbindelse med fredningen av jerv som ble innført i Sør-Norge i 1973. Jerv ble imidlertid totalfredet i hele landet (altså inkludert Nord-Norge) først i 1982.

Jerv fredet i 1913/1969 i Sverige.

Siste hele kalenderårs avgang (2009) av jerv er illustrert med en striplet linje (ca korrekt plassert).

Tallene for de siste kalenderårs avgang av jerv er følgende:

År	Jerv
2010	47 (foreløpig)
2009	85
2008	76
2007	80
2006	80
2005	43
2004	48

Det vil bli igangsatt arbeid med en ny erstatningsordning for husdyr med sikte på at faktisk rovdyrtap skal erstattes. Arbeidet vil bli igangsatt i 2010, med sikte på at et forslag skal foreligge i 2011.

Regjeringen vil ha en fortsatt sterk satsing på forebyggende og konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltningen, og gi omstillingsmidler i prioriterte rovdyrområder når dette anses hensiktsmessig.

Sørsamisk tamreindrift

Nødvergebestemmelsen

Effektivisering av skadefelling av rovvilt

Foto: Landbruksdepartementet

Foto: Espen Førstad

Foto: Øyvind Andreassen

19

Det pågår et arbeid for å iverksette nødvendige tiltak både innenfor rovviltforvaltninga og reindrifta, med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreindrift. Rapporten fra en arbeidsgruppe i Nord-Trøndelag, som Miljøverndepartementet mottok sist høst, legges til grunn for videre oppfølging.

Regjeringen har nylig fremmet forslag om endringer i nødvergebestemmelsen som innebærer at terskelen for felling senkes sammenlignet med det som i dag gjelder. Regjeringen vil arbeide videre med spørsmålet om innlemmelse av hund i nødvergebestemmelsen, og blant annet se nærmere på svenske erfaringer på området.

Effektivisere skadefelling. Blant annet skal det offentliges ansvar forsterkes og klargjøres. Sentrale elementer i videre prosesser er økonomisk kompensasjon til kommunale fellingslag fra første dag, samt økt satsing på opplæring og kompetanse lokalt/regionalt.

Det skal fortsatt være lav terskel for å felle hannbjørner som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial for beitenæring. Det samme gjelder for ulv utenfor ulvesona.

"Til laks åt alle kan ingen gjera?"
- 10 år siden Rieber-Mohn-utvalget... -

Det er lagt frem en stortingsproposisjon om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder.

Den høye kalkingsinnsatsen er opprettholdt. Arbeidet med plan for kalkingen i perioden 2011-2015 er igangsatt.

Vi har sørget for historisk strenge reguleringer i laksefisket i sjø og elv og utredet en konsesjonsordning for sjølaksefisket. Konsesjonsordningen bør kunne vedtas i 2010.

Bevilgningene til gyrobekjempning er nesten tredoblet, fra ca 20 mill til ca 60 mill kr.

Villaksens fremtid ligger nå særlig i hendene på fiskerimyndighetene og oppdrettsnæringen (rømninger og lakselus):

Miljøverndepartementet, med støtte fra alle fagmyndigheter, har frarådd økning av oppdrettsproduksjonen i dagens alvorlige miljøsituasjon.

Det er svært viktig å gi rom for en konsolideringsfase før man åpner for videre vekst. I tillegg må vi arbeide for raskest mulig iverksetting av Regjeringens miljøstrategi for havbruksnæringene.

Trusselsbilde for villaksen – Bildet er grovt sett todelt:

Ferskvann

I ferskvann står gyro, forsuring, vannkraftutbygging og andre inngrep for de største truslene for villaksen. Grovt sett kan vi si at mangeårig innsats gjør at vi har disse trusselfaktorene under kontroll.

Sjøen/havet

Havbruksnæringen står samlet sett for de største truslene som vi ikke har kontroll med for villaksen i dag. Jeg er spesielt bekymret for rømmings- og luseproblematikken.

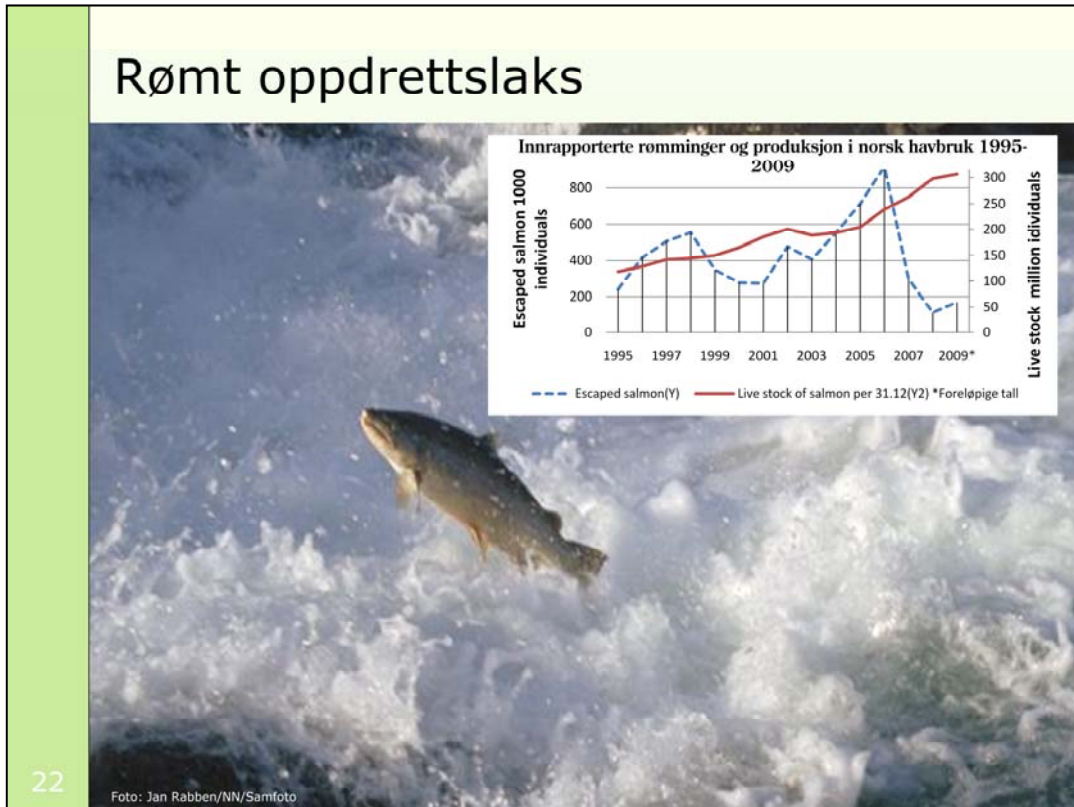
Vi ser også at høsting av villaks ikke kan gi negative effekter - ikke minst i sjølaksefisket der livskraftige og sårbare bestander kan landes i samme fangst.

I tillegg er det slik at endringer og naturlige variasjoner i økosystemet i havet er av stor betydning for villaksens oppvekstforhold og dermed sjøoverlevelse.

Disse påvirkningsfaktorene kan imidlertid vanskelig styres ut fra hensynet til villaksen. Overlevelsen i havet må derfor betraktes som en rammebetingelse for de ville laksebestandene.

Gyro, lakselus og rømt oppdrettsfisk er de største utfordringene, og kan hver for seg utrydde villaksen.

Rømt oppdrettslaks

22

Foto: Jan Rabben/NN/Samfoto

Rømminger

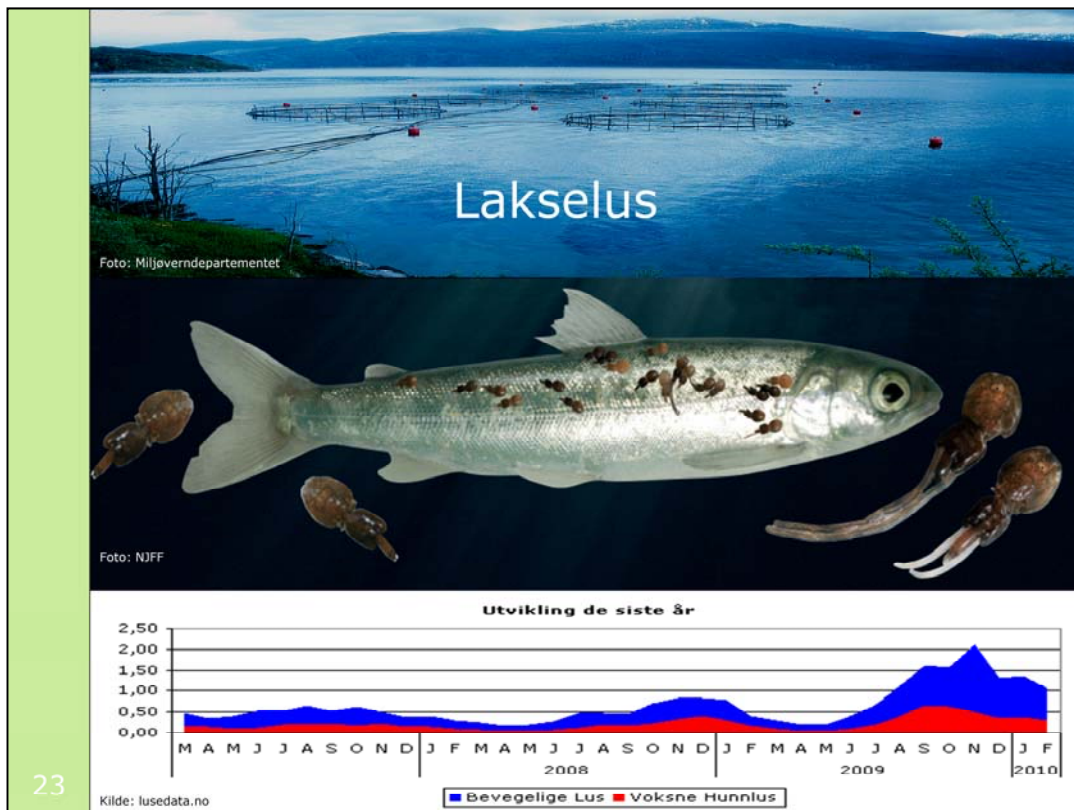
Det står i dag omtrent 350 millioner laks i merder langs kysten vår.

Årlig rømmer det trolig mer oppdrettslaks enn det årlige tilsiget av villaks til Norge.

Siden 1980- tallet har innslag av rømt oppdrettslaks i gytebestandene vært på om lag 16 %, og i enkelte bestander nærmere 60 %.

Det best mulige vitenskapelige grunnlaget vi har i dag, tilsier at laksebestandene ikke tåler mer enn 5 % innblanding av oppdrettsfisk.

På tross av relativt store årlige variasjoner i rapporterte rømminger, har innslaget av rømt fisk på gyte plassene vært tilnærmet stabilt de siste 10 årene.

Lakselus

Figuren viser utviklingen i utbredelse av lakselus de tre siste årene. Den viser at det er grunn til stor bekymring for villaks og sjørret.

De lusetallene som Mattilsynet meldte om høsten 2009, er ikke forenlig med miljømessig bærekraft.

Flere oppdrettslaks i sjøen gir flere verter for lusa å formere seg på. Et økende omfang av nedsatt følsomhet og påvist resistens mot avlusningsmidler, gjør situasjonen svært alvorlig.

I følge Mattilsynet er resistensproblemet betydelig. Problemet er fremdeles størst i Nord-Trøndelag og Sunnhordaland, men det er også problemer sør i Nordland.

Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*

Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, som er en ferskvannsparasitt, er en av de største truslene mot villaksen. Parasitten ble første gang introdusert til Norge med en smolttransport fra Sverige på midten av 1970-tallet, og har siden ført til stor dødelighet på laksefisk i 46 norske vassdrag.

Vi har nå metoder som gjør det mulig å bekjempe parasitten selv i krevende vassdrag, og senest sist høst ble Ranavassdraget friskmeldt [se bildet fra friskmeldingen]. Men det dukker stadig opp nye vanskeligheter, for eksempel i Vefsna, der gyro nå er påvist i Fustvatnet. Vi jobber derfor på spreng med å kvalitetssikre planene på nytt.

Totalt er 16 tidligere infiserte vassdrag nå friskmeldte, og ytterligere fem er under friskmelding. Det vil likevel være behov for omfattende bekjempelse av parasitten framover, samtidig som vi må sikre at den ikke spres til nye vassdrag.

Prioriterte arter

Avløser artsfredning

Gjeldende artsfredninger står ved lag inntil de blir opphevet

Moderniserer artsbeskyttelsen ved å se arter og leveområder i sammenheng – økologiske funksjonsområder

Dynamisk

- aktive tiltak
- ikke statiske funksjonsområder
- avprioritering

25

Foto: Bård Bredesen/ Naturarkivet

Foto: Stor salamander er en av artene som Direktoratet for naturforvaltning foreslår å utpeke som prioritert art.

Prioriterte arter er et av de viktige, nye grepene i naturmangfoldloven (§§ 23 og 24). Strengt virkemiddel, på toppen av pyramiden, men ikke fullt ut: det som går direkte på organismene: strengt. Det som går på økologiske funksjonsområder: bærekraftig bruk.

Avløser naturvernlovens artsfredning, og til dels "totalfredning" etter viltloven og lakse- og innlandsfiskloven.

Gjeldende fredningsvedtak står ved lag inntil de blir opphevet.

Moderniserer artsbeskyttelsen ved å se arter og leveområder i sammenheng – økologiske funksjonsområder. Det som skiller reglene om prioriterte arter fra tidligere artsfredninger er at f.eks. tidligere fredninger av planter primært innebærer at man ikke kan plukke planten. Men det var tillatt å ødelegge området der planten vokser. Nå kan man hindre dette gjennom å etablere økologiske funksjonsområder.

Dynamisk

aktive tiltak. Skal mange av disse artene tas var på trenger man aktive tiltak. Derfor skal det utarbeides handlingsplaner det skjøtsel og aktive tiltak er nødvendig for å ta vare på arten.

ikke statiske funksjonsområder. Dersom arten flytter på seg følger det økologiske funksjonsområdet med arten. Mest aktuelt for dyr, f.eks. fugler.

avprioritering. Det er ikke et siktemål å prioritere en art for "alltid". Siktemålet er å få arten i en så god tilstand at den kan avfredes. Egen hjemmel for dette i loven.

Forskrifter om prioriterte arter

De første forslagene til forskrifter for prioriterte arter er sendt på høring!

Ved utpeking av en prioritert art med økologisk funksjonsområde der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen skal det legges fram en handlingsplan.

Det er opprettet tilskuddsordninger for aktive tiltak som følger av handlingsplanene.

Vi imøteser innspill til forskriftsforslaget.

Vi har lagt oss på en høringsfrist på 3 måneder (til 23.06.10)

Utvalgte naturtyper

Felles regler for forvaltning av natur utenfor verneområdene

Konkretisere naturtyper det er spesielt viktig å ta vare på

Sektoransvar og sektormulighet

27

Foto: Anders Langangen

Bildet: Kalksjø – en foreslått utvalgt naturtype.

Naturtypen kalksjøer er levested for relativt mange truede og sårbare arter. Flere av disse er svært kalkkrevende og har sin utbredelse sterkt begrenset til slike sjøer. I deler av landet ligger mange av kalksjøene i kulturlandskap med stor næringssaltavrenning. Overgjødsling er derfor en hovedtrussel mot mange kalksjøer og artene i disse.

For første gang har vi felles regler for forvaltning av natur utenfor verneområder. Forvaltningen skal skje gjennom bærekraftig bruk. Reglene skal bidra til en felles og mer helhetlig forvaltning over kommune- og fylkesgrenser og regiongrenser.

Miljøforvaltningen må legge hode på blokka.

Vi må nå konkretisere naturtyper det er spesielt viktig å ta vare på. Noe natur utenfor verneområder er viktigere enn annen natur. Utvalgte naturtyper er et virkemiddel som bidrar til å hjelpe oss med å prioritere.

Ordningen med utvalgte naturtyper gir også sektorene bedre muligheter til å ta vare på natur og samtidig understreker den sektorenes ansvar for å ta vare på natur.

Forskrifter om utvalgte naturtyper

Foto: John Bjarne Jordahl

5 naturtyper foreslått utvalgt:

Slåttemark
Slåttemyr
Kalksjøer
Kalklindeskog
Hule og store eiker

28

Høring - frist: 23.06.10

Handlingsplaner

Tilskuddsordning

Vi imøteser USS sitt innspill til forskriftsforslagene

Foto: Anne Sverdrup-Thygesen

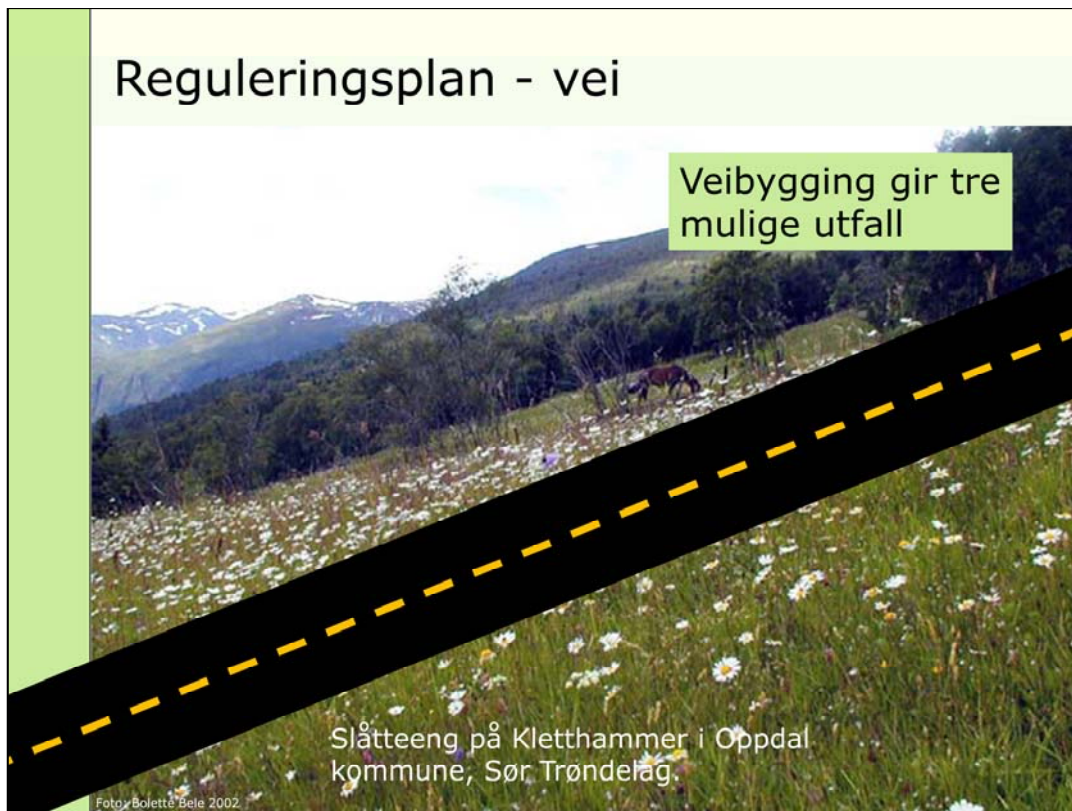
De første forslagene til forskrifter utvalgte naturtyper er også sendt på høring!

Utvalgte naturtyper: Slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalklindeskog og hule og store eiker

Tilsvarende som for utpeking av prioriterte arter, skal det ved utvelging av en naturtype der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen, legges fram en handlingsplan.

Det er opprettet tilskuddsordninger for aktive tiltak som følger av handlingsplanene.

Også her er det en høringsfrist på 3 måneder (til 23.06.10).

Hvordan vil dette virke i praksis? La oss se på et eksempel med en tenkt reguleringsplan for en vei. Kongen i statsråd har pekt ut sine utvalgte naturtyper. Disse ligger pent inne på alle plankart i norske kommuner.

Som **vegmyndighet** har jeg sjekket kart og registreringer. Det er mange interesser å ivareta. Sikkerhetshensyn tilsier at veien jeg planlegger må legges over forekomsten av en utvalgt naturtype, slåtteeng. Andre områder er uaktuelle pga nærhet til barnehage og boligfelt, samt hensynet til standsonen. En sving eller tunnel vil koste vegvesenet 100 millioner kroner.

Kommunen sier nei til veien. De har allerede betalt for at sauer skal beite på området for å skjømte det artsrike beite.

Det kan ikke jeg som veimyndighet leve med og fremmer en innsigelse, fordi en sving eller tunell blir for dyrt og dermed lite samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Innsigelsen sendes først til **Fylkesmannen** og deretter videre til **Miljøverndepartementet**.

Det er tre mulige utfall i saken:

1. Ja, artsrike beiter har vi så mange av, så vegvesenet får medhold.
2. Nei, naturtypen er under press, så vegvesenet må betale for tunell/sving.
3. Ja, men på det vilkår at vegvesenet betaler for skjømte av den utvalgte naturtypen andre steder, i stede for å betale 100 millioner kroner for en tunell eller sving.

Ny Plan- og bygningslov

Ca 84 % av norsk natur forvaltes etter plan – og bygningsloven

30

Foto: Marianne Gjerv

Vi fikk ny plan- og bygningslov i 2009.

Ca 84% av norsk natur forvaltes etter plan- og bygningsloven.

Kommunene har et stort ansvar for forvaltning av norsk natur.

Planprogrammet: Her bør registrerte utvalgte naturtyper spilles inn fra miljømyndighetenes side. Kommunen må også passe på selv.

Samarbeid og prosess: Miljømyndigheten deltar i planarbeidet. De har rett og plikt til dette.

Innsigelse: «I spørsmål som er av nasjonal eller vesentlig regional betydning». Utvalgte naturtyper - en tydeliggjøring av natur av nasjonal betydning...

Vedtatte planer: Rettslig bindende plan vedtatt etter at forskrift etter § 52 er gitt, går foran reglene i § 53 første til tredje ledd, hvis den tar stilling til forekomsten.

Kommunal planstrategi

Formålet med den kommunale planstrategien er å sette fokus på de planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre for å legge til rette for en positiv utvikling i kommunen

31

Foto: Marianne Gjerv

Kommunal planstrategi er ikke en plantype, men et hjelpemiddel for kommunen til å fastlegge det videre planarbeidet.

Strategien bør inneholde :

- Redegjørelse for utviklingstrekk og utfordringer knyttet til samfunnsutvikling og miljø.
- Drøfting av hovedtrekkene i en langsiktig arealstrategi.
- Vurdering av sektorenes planbehov, prioriterte planoppgaver og behovet for revisjon av kommuneplanens samfunnsdel og arealdel.

Kommunen skal i arbeid med strategien innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner og ellers legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen i kommunestyret. Forslag til vedtak skal gjøres offentlig kjent minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Ved behandlingen skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer.

Kommunestyret kan også ta stilling til om det er behov for å igangsette arbeid med nye arealplaner i valgperioden, eller om gjeldende planer bør revideres eller oppheves.

Hensynssoner

Kommuneplanens arealdel skal i nødvendig utstrekning vise hensyn og restriksjoner som har betydning for bruken av areal. Det kan angis flere soner for samme areal.

Det er er angitt 6 "typer" hensynssoner i loven:

- a) Sikrings-, støy- og faresoner
- b) Sone med særlige krav til infrastruktur
- c) Sone med særlige hensyn til landbruk, reindrift, friluftsliv, grønnstruktur, landskap eller bevaring av naturmiljø eller kulturmiljø
- d) Sone for båndlegging etter plan- og bygningsloven eller andre lover
- e) Sone med krav om felles planlegging for flere eiendommer
- f) Sone hvor gjeldende reguleringsplan fortsatt skal gjelde

For sone c) gjelder spesielt:

For randsonen til nasjonalparker og landskapsvernområder kan det fastsettes bestemmelser for å hindre vesentlig forringelse av verneverdiene i verneområdet.

Det kan gis *retningslinjer* om begrensninger av virksomhet og vilkår for tiltak for å ivareta interessen i sonen.

Det kan gis *retningslinjer* om hvilke hensyn som skal vektlegges ved praktisering av annen lovgivning.

Bevaring av inngrepsfrie naturområder

Inngrepsfrie naturområder representerer verdier som må vurderes når det planlegges utbygging og andre inngrep i nye områder. Det er vanskelig å reversere tyngre tekniske inngrep, og tap av inngrepsfri natur er permanent i de fleste tilfellene.

Kartlegging av inngrepsfri natur i Norge (INON) viser at over 1000 kvadratkilometer inngrepsfri natur gikk tapt i perioden 2003–2008 på grunn av ulike typer utbygginger. Dette er en klar økning i forhold til forrige periode. Utbygging i vassdrags- og energisektoren står for ca 40 prosent av bortfallet i perioden, mens landbruksveier står for drøyt 30 prosent av bortfallet.

Lovverk som benyttes i behandlingen av ulike typer utbyggingssaker hjemler at det tas hensyn til ulike typer miljøverdier, deriblant inngrepsfrie naturområder.

Det pågår et samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet for å vurdere hvordan skogbrukets behov for veibygging og behovet for ivaretagelse av inngrepsfrie naturområder skal kunne balanseres slik at begge hensyn ivaretas best mulig.

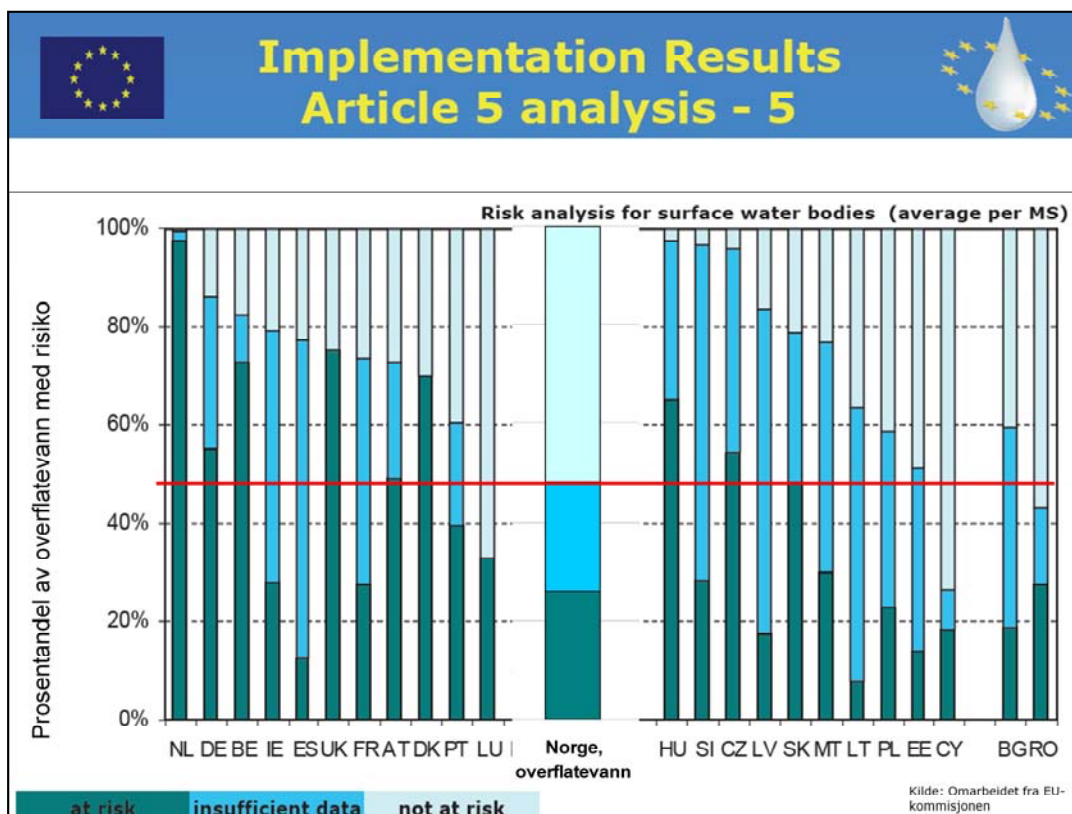
Vannforvaltning - Vannforskriften

Vannforskriften handler om samarbeid og planlegging på tvers av kommunegrenser og samfunnsektorer ("boksene").

Her ser vi ordføreren leder arbeidet med vannplanlegging i et gitt vassdrag (lokalt vannområde).

Det skal lages regionale planer for alle vassdrag og kystområder innen vannregionen, og vi må prøve å få med oss alle påvirkninger og tiltak i planleggingen.

Denne illustrasjonen viser første rapportering i EU for alle medlemsland som rapporterte innen fristen, og faren for ikke å nå miljømål i overflatevann innen 2015.

Vi er bedre enn de fleste andre land, det skulle også bare mangle !

Eks. Nederland (NL - 98% av vannforekomstene i risikozonen, UK med 75% og Danmark med 70%).

Rekkefølgen for arbeidet må være klar.

Først lages det tiltaksanalyser på lokalt nivå for enkelte vassdrag og kystområder (sektormyndigheter og tiltakshavere må være med å utrede tiltak)

→ Disse settes så sammen til en regional plan, som vedtas av fylkeskommunene og godkjennes av KONGEN (her er sektormyndighetene igjen representert i vannregionutvalget).

→ Så kommer oppfølgingen: sektorene vedtar med sitt lovverk de enkelte tiltak som skal til for å nå miljømålene.

Jeg mener at dette ikke kan være noe annerledes selv om sektormyndighet tilfeldigvis er OED/NVE, og tiltakshaver produserer strøm.

Riktignok er det egne miljømål for de sterkt modifiserte vannforekomstene – "godt økologisk potensiale", men systematikken må være den samme: først plan – så miljørevisjon.

Miljørevisjoner

Prinsippet om at sektorene vedtar miljøtiltakene i henhold til eget sektorlovverket i etterkant av godkjent plan, gjelder alle sektorer. For kraftsektoren betyr dette miljørevisjoner av gamle vassdragskonsesjoner, med mulighet for å åpne opptil 400 saker før 2022.

Oppslaget er fra Nationen og Aftenposten: Tre ordførerne fra hvert av de tre regjeringspartiene framfører her en oppfatning som mer og mer har festet seg rundt om i landet:

Nå er tiden kommet for ordentlig miljøforbedring i de av vassdragene våre som har knallharde utbygginger fra mer enn 50 år tilbake. Folk er lei av å gå å se på tørre elvestrekninger. Kraftsektoren er dessuten den eneste sektoren som hittil har sluppet unna radikale fornyelser av miljøvilkår i eldre konsesjoner. Se bare hva som har skjedd innen industrien de siste ti-årene.

Innst. S.nr.131 2008-2009 til St. prp. 75:

"I særdeleshet er det viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag."

"... tiltaksplanene som skal utarbeides med utgangspunkt i direktivet, må innlemme revisjoner av vannkraftkonsesjoner ..." "... synkroniseres med revisjon av forvaltningsplanene i vannregionene"

Motorferdsel

Politisk plattform:
Fullføre gjennomgangen
av lov om motorferdsel i
utmark og vassdrag

På bakgrunn av
gjennomgangen: Vurdere
hvorvidt det er ytterligere
behov for endring av
regelverket

Forsøksordningen med
alternativ forvaltning av
motorferdsel i enkelte
kommuner fortsetter
inntil videre

38

Foto: Tore Røraås

I den politiske plattformen for flertallsregjeringen står det at regjeringen vil fullføre gjennomgangen av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag.

Gjennomgangen vil gi grunnlag for å vurdere hvorvidt det er ytterligere behov for endring av regelverket knyttet til motorferdsel i utmark.

Forsøksordningen med alternativ forvaltning av motorferdsel i enkelte kommuner fortsetter inntil videre.

Forskriftsendringer og rundskriv

Endring av motorferdselsforskriften juni 2009

Endringene gjelder

- utvidet adgang til næringskjøring i utmark
- utvidet adgang til gruppeturer med snøscooter
- utvidet adgang til akuttiltak for å redusere påkjørselsrisiko for hjortevilt

39

Foto: Frank Johansen

Det ble i juni 2009 gjort endringer i forskrift 15. mai 1988 nr. 356 for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag. Endringene gjelder adgang til næringskjøring i utmark, adgang til gruppeturer med snøscooter og kommunalt organiserte akuttiltak for å redusere påkjørselsrisiko for elg og annet hjortevilt ved vei eller jernbane.

Forskriftsendringene innebærer **utvidet adgang** til bruk av motorkjøretøy ved transport av "**materiell og utstyr**" til **utmarksnæring**. Som utmarksnæring regnes drift av utleiehytter, næringsmessig høsting av naturgoder og turist- og reiselivsnæring, samt leting og undersøkelse av mineralske ressurser.

Forskriftsendringene gir også **utvidet adgangen** til bruk av motorkjøretøy ved gruppeturer på snødekt mark for blant andre medlemmer av **pensjonistforeninger og forflytningshemmede**.

Forskriftsendringene medfører i tillegg **utvidet adgang** til bruk av motorkjøretøy ved **akuttiltak** organisert av kommunen i faresituasjoner når elg og annet **hjordevilt** trekker ned til vei og jernbane, og dermed utgjør en kollisjonsrisiko.

Samtidig med behandlingen av forskriftsendringen bestemte regjeringen at det **ikke skal gjøres endringer** i lov eller forskrift om reglene for bruk av motorkjøretøy på **snødekt mark** i Finnmark og Nord-Troms. Disse forblir derfor uendret.

Det skal heller ikke gjøres endringer i regelverket for bruk av snøskuter **mellom bilveg og hytte** som ligger mer enn **2,5 kilometer fra brøytet bilveg**. Det er fortsatt kommunene som skal ha ansvaret for praktiseringen av denne bestemmelsen. Det betyr at det fortsatt er anledning til å søke kommunen om å kjøre snøskuter til egen hytte.

Barmarksprosjektet

Barmarksprosjektet i Finnmark skal gi

- forslag til tiltak for å redusere bruken og skadevirkninger av motorkjøretøy på barmark

- redusere barmarkskjøring som skader natur

Tidsramme: Rapport ved årsskiftet 2010-2011

Undersøkelser av hvordan kommunene utøver sin myndighet etter motorferdselloven

40

Barmarksprosjektet er satt i gang for å stramme inn på bruken av kjøretøy på bar mark i Finnmark. Prosjektet hadde oppstart i januar 2010 og skal munne ut i **forslag til tiltak** som fører til **reduisert omfang av skadelig barmarkskjøring** i Finnmark, på kort og lang sikt, og skape forståelse for at slike tiltak er nødvendige.

Det er registrert konkrete effekter av motorferdsel på plantearter, vegetasjon, fysisk miljø og økologi.

Kjøreskader kan gi direkte skader, i form av **synlige kjørespor** eller **ødelagt vegetasjonsdekke**, og sekundære effekter, i form av **endret dreneringsmønster, avrenning og erosjon**.

Fylkesmennene, i samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet, gjennomfører systematiske undersøkelser av kommunene som myndighetsutøvere innenfor miljøområdet. Et av temaene for undersøkelsen nå i 2010 er **hvordan kommunene utøver sin myndighet etter motorferdselloven**. Undersøkelsen skal være ferdig innen 31. mars i år.

Verneområder

Ca 15,8 % av fastlands-Norge er vernet

Nasjonalparkplanen slutføres i 2010

Økt fokus på forvaltning skjøtsel og naturveiledning

41

Foto: Marianne Gjerv

Ca 15,7 % av Fastlands-Norge er vernet pr. april 2010.

33 nasjonalparker er opprettet. 22 av disse berører USS kommuner.

2010 er et viktig år: Nasjonalparkplanen, og de fylkesvise verneplanene slutføres. Det gjenstår 9 verneplaner i nasjonalparkplanen, 2 fylkesvise verneplaner.

To av de gjenstående verneplanene i nasjonalpark planen utsettes, dvs ambisjonen er å slutføre de 7 resterende planene i nasjonalparkplanen inneværende år.

Det vil fortsatt være behov for vern av områder. Fokus framover blir på marint vern og skogvern.

Paradigmeskifte i vernepolitikken fra etablering av verneområder til forvaltning og skjøtsel av områder som er vernet.

Budsjettene til forvaltning økt betydelig de siste årene.

Tall som Direktoratet for naturforvaltning i 2008 viser at verneverdiene vurderes som truet i 38% av verneområdene, mens tallet i 1996 var på 18 %. Den største trusselen mot verneverdiene er i dag gjengroing. Dette gjelder ca 25 % av områdene. Forstyrrelser er en trussel i 19 % av områdene, mens fremmede organismer utgjør en trussel i 13 %.

Økt fokus på veiledning. Veiledning gir kunnskap som igjen gir økt opplevelse av natur.

Forvaltning og skjøtsel

Forvaltningsplan
Skjøtselsplan

2010 budsjettet:
Økt med 54 mill kr
til 223 mill kr til
forvaltning av
verneområder

42

Foto: Asbjørn Børset

Forvaltningen av verneområdene skal styrkes.

Forvaltning og skjøtsel er avgjørende for opprettholdelse av verneverdiene.

Utkast til forvaltningsplan for de store verneområdene skal etter naturmangfoldloven legges fram samtidig med vernevedtaket.

Regjeringen følger opp styrkingen av forvaltningsbudsjettet:

I år ble det bevilget ytterligere 54 mill kr slik at det til sammen nå bevilges nå 223 kr til forvaltning av verneområdene.

Konkrete forvaltnings og skjøtselstiltak skal bidra til informasjon og tilrettelegging, kanalisering av ferdsel, motvirke trusselfaktorene og bekjempe fremmede arter.

Erstatning ved områdevern

Like regler

Igangværende bruk

Skogsdrift

Enklere materielle regler, mindre skjønn

Forhandlingsfullmakt

Underskjønn og overskjønn

Bedre regler samlet sett for grunneiere

Etterslepet

Foto: Marianne Gjorv

43

- Like erstatningsregler for alle vernekategorier.
- Vanskeliggjøring av igangværende bruk.
- Skogsdrift erstattes på samme nivå som i dag.
- Enklere materielle regler, mindre skjønn.

Behov for å redusere prosesskostnader. Ca 30% går til advokater og sakkyndige.

- Staten gis en "forhandlingsfullmakt" for saker av liten økonomisk betydning.
- Viderefører prosessregler for underskjønn, endringer i overskjønn.

Lokal forvaltning av verneområder

Kunnskapsbasert
Lokalt forankret
Enhetlig

Kommunene skal
forvalte
verneområdene
på vegne av hele
nasjonen

44

Foto: Elisabet Haveraaen

Foto: Rondane nasjonalpark

Kriterier for god forvaltning er at den er kunnskapsbasert, lokalt forankret og enhetlig. Den må være uavhengig av administrative grenser og gjenkjennbar i alle nasjonalparker.

Verneområdene er opprettet fordi områdene er unike i nasjonal sammenheng. I verneområdene skal verneverdiene ha forrang i forhold til annen aktivitet.

Kommunene får et stort ansvar når de nå skal forvalte områdene på vegne av nasjonen.

Forvaltningen må skje innenfor gjeldende rammeverk; dvs innenfor naturmangfoldloven og innenfor verneforskriften.

Forvaltningen konkretiseres gjennom forvaltningsplanene.

Forvaltningsplanen utarbeides alltid innenfor rammen av naturmangfoldloven og verneforskriften. Føringerne i en forvaltningsplan kan aldri "gå lenger" enn forskriften.

Forvaltning av verneverdiene krever kompetanse og kunnskap. Beslutningene som fattes må sikre at verneverdiene ivaretas i et langsiktig perspektiv.

Ny forvaltningsmodell

Politisk sammensatt
interkommunalt
nasjonalparkstyre
Rådgivende utvalg

Sekretær for
nasjonalparkstyret
Ansettes av
fylkesmannen
Forankres i
fylkesmannens fagmiljø
Underlagt
nasjonalparkstyret

45

Foto: Marianne Gjørvi

Foto: Bård Løken ©NN, Samfoto

Kongen som øverste myndighet etter naturmangfoldloven, kan bestemme at kommunen eller et særskilt oppnevnt organ er forvaltningsmyndighet for et verneområde.

Forvaltningsmyndigheten delegeres til et politisk sammensatt interkommunalt verneområde-/nasjonalparkstyre. Oppnevnes av kommunestyrene. Samiske interesser med der er det er aktuelt.

Styret fatter alle beslutninger om forvaltning av verneområdet. Alle vedtak må ligge innenfor rammen av verneforskriftene og være i samsvar med nasjonale og internasjonale målsettinger.

Fylkesmannen eller andre som f.eks organisasjoner kan påklage styrets vedtak. Klagen avgjøres av Miljøverndepartementet etter at klagesaken er forberedt av DN.

Forvaltningen krever samhandling med mange aktører. Berørte interesser skal sitte i et faglig rådgivende utvalg som opprettes av verneområdestyret. Fylkesmannen kan bistå med hvilke interesser som bør være representert i rådgivende utvalg.

Nasjonalpark-/områdeforvalteren er sekretær for nasjonalparkstyret og underlagt styret i alle saker som angår forvaltningen av verneområdet. Forvaltningen skal være kunnskapsbasert. Derfor ansettes forvalteren hos fylkesmannen og forankres i fylkesmannens fagmiljø hvor det er både naturforvaltnings-, landbruks- og juridiske kompetanse.

Iverksetting av ny modell

Invitasjon til 131 kommuner

121 kommuner har svart

Bred oppslutning om ønske om deltagelse i lokal forvaltning

Miljøverndepartementet beslutter opprettelse av styre

Fylkesmannen deltar i konstitueringsprosessen

Nasjonalparkstyrene med innspill til lokalisering av knutepunkt

Ansettelse av forvalter

46

Foto: Marianne Gjørv

Foto: Trollheimen landskapsvernområde.

En omfattende og kostnadskreven reform som krever trinnvis innføring. Områdene i nasjonalparkplanen prioriteres. Målet er å opprette alle styrene i løpet av 2010 og i tillegg få på plass noen forvaltere. Det tas sikte på at reformen som helhet skal være innført i løpet av 2015.

61 av USS kommunene er invitert til å delta

Flere kommuner mener at forvalteren bør ansettes lokalt/ av styrene. Det er ikke rom for omkamp om hvem som ansetter forvalteren.

Flere kommuner tar opp forholdet til Statens naturoppsyn. Innføringen av den nye modellen endrer ikke Statens naturoppsyn sin rolle i gjennomføringen av de oppgavene de har etter naturoppsynsloven.

Miljøverndepartementet beslutter opprettelse av styrene. Vil skje i flere puljer utover i 2010:

- De "enkle" der alle berørte kommuner er enige
- Noen må drøftes nærmere, bl.a. hvilke styre kan betjene hvilke områder. Muligheter for flere områder til ett styre? Vil ha nærmere dialog med aktuelle kommuner
- Noen områder bør "settes på vent", f.eks Hardangervidda pga helt spesielle forvaltningsforhold.

Kommunene blir bedt om å oppnevne representanter til styret (mange har allerede gjort det)

Fylkeskommunene inviteres til deltagelse i styret

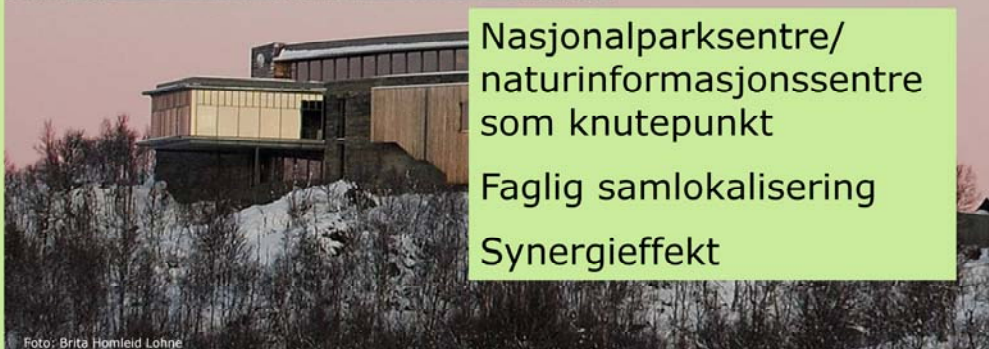
Styret bes om å komme med forslag til lokalisering av knutepunkt. Områder hvor det oppnås lokal enighet prioriteres.

Fylkesmannen vil innkalle til første møte og sørge for at styret konstitueres og at det utnevner leder.

Oppbygging av miljøfaglig fellesskap

Foto: Rigmor Solem

Nasjonalparksentre/
naturinformasjonssentre
som knutepunkt

Faglig samlokalisering

Synergieffekt

47

Foto: Brita Homleid Lohne

Oppbygging av miljøfaglige fellesskap i geografisk nærhet til verneområdene.

Sentrene utvikles til knutepunkt for naturformidling og naturveiledning. Samlokalisering av bl.a. nasjonalparkforvalter, Statens naturoppsyn, naturveiledere og andre fagpersoner med tilknytning til verneområdet.

Synergieffekten må utnyttes. Faglig samlokalisering vil legge grunnlag for en kunnskapsbasert forvaltning og utvikle viktige kompetansemiljøer i lokalsamfunnene.

Styrene skal inviteres til å foreslå hvor knutepunkt bør lokaliseres. Avgjørelsen vil tas sentralt; Miljøverndepartementet, eventuelt i regjeringen .

Prioritering ved opprettelse av knutepunkt: der det oppnås lokal enighet om lokalisering.

Verneområdene er en ressurs

Utvikling av nasjonalparklandsbyer og nasjonalparkkommuner skal styrke verdiskapingen i kommuner og lokalsamfunn med utgangspunkt i nasjonalparkenes verdi som kvalitetsstempel på villmarksnatur.

De 5 Nasjonalparklandsbyene, (Fossbergom i Lom kommune, Geilo i Hol kommune, Jondal i Jondal kommune, Storslett i Nordreisa kommune og Vingelen i Tolga kommune) bidrar i markedsføring av nasjonalparkene.

Merkevaren nasjonalparklandsby vil bidra til positive assosiasjoner til naturvern og naturopplevelse.

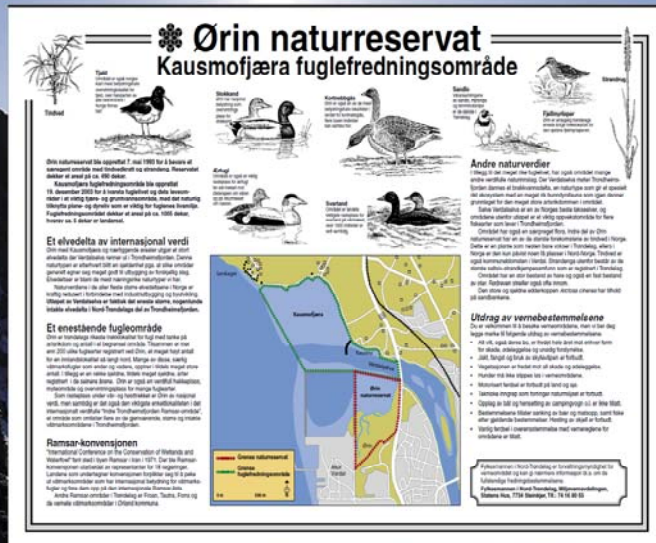
Nasjonalparklandsbyene er med i verdiskapingsprogrammet for naturarven: Hvordan utvikle felles mål og strategier, bygge opp og dele kompetanse og skape synlige tiltak i lokalsamfunnene.

31 kommuner har status som nasjonalparkkommuner. Hovedkriteriet for tildeling av status som nasjonalparkkommune, er at kommunen skal ha nasjonalparkareal på minimum 30 % av kommunearealet, 300 km² eller en hel nasjonalpark innenfor sine grenser. Nasjonalparkkommunene har store muligheter i å utnytte kvalitetene knyttet til nasjonalparkene i sin markedsføring og verdiskaping

Nasjonalparklandsbyer og – kommuner: Utnytte vinn-vinn-situasjoner. Kobling natur, reiseliv, steds- og kommune utvikling.

Ramsarområder

49

Foto: Gunnar Kjørstad

Naturinformasjonssentre bidrar til å spre kunnskap og informasjon slik at folk får en god opplevelse uten å forstyrre naturmangfoldet.

Vi bevilger nå 3 millioner kroner til planlegging og bygging av et våtmarkssentre på Ørin i Trondheimsfjorden i Verdal kommune.

Våtmarker er viktige både for naturmangfold og klima. De er viktige for fuglelivet, de bidrar med stabil vannforsyning, drikkevann, rensing av avløpsvann, nedbryting av forurensing, klimaregulering, stabilt lokalt værmønster, demping av klimaendringer og flomsikring.

Mange våtmarker ligger i tettbygde strøk og er derfor attraktive som utbyggingsområder, til industri og veier. Ørin er intet unntak. Industriområdet på Verdal ligger tett inntil og det har de siste årene pågått et stort restaureringsarbeide for å flytte en molo og gi elvedeltaet større plass.

Regjeringen ønsker å bidra til kunnskap om våtmarker i hele landet. Syv sentre med fokus på våtmarker får derfor tildelt midler til utstillinger og informasjonsarbeid: Ørlandet våtmarkssentre (Sør-Trøndelag), Kvasseheim fyr (Rogaland), Kjerringøy – "RamSalten" (Nordland), Lilløyplassen naturhus (Akershus), Dokkadeltaet våtmarkssentre (Oppland), Holmen natursentre (Vestfold) og Nordre Øyeren Naturinformasjonssentre (Akershus).

Naturarven som verdiskaper

Verneområdene og andre verdifulle naturområder skal være en viktig ressurs i samfunnsutviklingen. Verdiskapingsprogrammet skal satse på lokale krefter som vil vise fram natur uten å ødelegge den. Legge grunnlaget for ny næringsvirksomhet i distriktene. Støtte innovasjon, ideer og nyskaping av opplevelsesprodukter. Bygge ned barrierer mellom sektorer.

25 millioner i 2010. Ny søknadsrunde med frist 12. april. Avgjørelse om 3-5 nye prosjekter i mai 2010.

Verdiskapingsprogrammet skal bidra til :

miljømessig verdiskaping: god helhetlig planlegging og forvaltning, mindre forurensning, bevaring av naturmangfold, Forvaltning som bedrer naturkvaliteten, vern, pleie, restaurering og skjøtsel

kulturell verdiskaping: løfte fram lokal identitet og stolthet. Naturmiljøer kan gi opplevelseskvaliteter og dybde til et sted og tilføre stedet symbolsk betydning, Storslagne eller særpregede landskap, en flott utsikt eller å se sjeldne dyr eller planter er en stor opplevelse for de fleste.

Sosial verdiskaping: løfte fram lokal bevissthet og engasjement rundt naturområdene, bidra til lokal stolthet , bidra til at lokalbefolkningen får øynene opp for vernets muligheter

Økonomisk verdiskaping: De økonomiske ringvirkningene kan innebære økning i antall besøkende til området, Flere i guidede turer, Lengre opphold, Flere overnattinger i randsonene, Mer omsetning av lokal mat, Mer besøk til lokale Kulturtilbud

51

Foto: Olav Gunnar Ballo